

Dicționarul Academiei Române sau Basmul cucușului roș

Și era un moș,
Ș-avea un cucuș,
Hi, cîntă, cucușule,
Seal de joacă, moșule,
etc.

În Viața Românească din Decembrie 1907 s-a publicat la pag. 479 notița următoare: „Un dicționar secret. S-a aflat, grație unui indiscret, că Dl. Sextil Pușcariu a început tipărirea dicționarului limbii române, cu care a fost însărcinat din partea Academiei. Curioși să vedem rezultatul activității filologului dela Cernăuți, am căutat să ne procurăm fasciculele apărute, dar ni-a fost peste putință. Ne-am adresat atunci citorva academicieni, știind că Academia e datoare să trimită orice publicație a ei. În zadar! Academicianii, la care ne-am adresat, nu erau, nici ei, într-o situație mai fericită decît noi. Care va să zică, dicționarul limbii române stă sub sticlă, păzit de o companie de soldați, ca și vestita cloșcă de aur? Este, credem, cazul să spunem că nu mai înțelegem nimic!” S-a primit după aceea dela Academia Română un anunț că dicționarul va apărea în 3 volume de cite 800 de pagini volumul, în măsura de cite 2 fascicule a 5 coale fascicula pe an, și cu preț de 40 de lei în abonament, de 60 de lei fără abonament. În urma acestui anunț trebuie să repetăm cu înțarire că *nu mai înțelegem absolut nimic*.

D-apoi, va să zică, dacă coala e de 16 pagini, 2 fascicule cuprind 160 de pagini, și, în caz cînd cele 2 fascicule vor apărea regulat pe an, pentru cele trei volume vor trebui 15 ani. Dar comisiunea dicționarului se spăriase de cei cel mult 15 ani, care îi trebuiau d-lui Philippide pentru a găti dicționarul cel cu multe cuvinte, cu multe înțelesuri, cu multe exemple, cu traduceri latinești pelingă cele franțuzești, cu transcrieri fonetice, și acum nu se sparie că trebuiesc 15 ani pentru un dicționar cu puține cuvinte, cu puține înțelesuri, cu puține exemple, fără traduceri latine

și fără transcrieri fonetice ? Căci doar tot tărăboiul era că dicționarul nu se poate găti repede, pentrucă e prea bogat, și trebuie scurțat, stlțcit, prostit, numai ca să se gătească repede. D-apoi acum, cind s-a scurțat, s-a stlțcit, s-a prostit, și cu toate acestea tot așa de încet merge, acum ce zici ?, am avea indiscreția să întrebăm pe comisiunea dicționarului. Frumoasă treabă ! Cum că Dl. Philippide ar fi gătit dicționarul, dacă i s-ar fi acordat 15 ani, o probează faptul că în 5 ani a gătit un șfert dintr-insul. În adevăr, din cei 8 ani, ciți a lucrat D-sa, 2 ani și jumătate au servit pentru adunarea materialului și clasificarea lui, iar în restul de 5 ani și jumătate a scris mai mult de un șfert (A—De) și a perdut pela sfirșitul perioadei mai multe luni în hărțueli din partea comisiunii dicționarului, care-i tot cerea ba să publice ca probă citeva coale, ba să le modifice pe acestea după indicațiile ei, ba să alerge pe la București, ca să-i audă prețioasele sfaturi orale, ba să trjghebe un al doilea grup de lucrători, numai și numai ca să se gătească dicționarul repede, căci se prăpădia lumea, se prăpădia țara. De 15 ani, ciți cerea Dl. Philippide, vai, nici vorbă nu putea să fie. Cel mult 5, 6 ani i se mai acordau D-sale. Era sigură comisiunea dicționarului că în cinci, șase ani s-ar fi putut duce lucrul la capăt, dacă i-ar fi intrat Dl. Philippide în voc. „Păcat, că n-am eu vreme !”, a exclamat odată cu o ocazie un membru din comisiune, frecindu-ș minile ca cum ar fi făcut o chiftea. Ei, iaca, și s-a făcut pe plac. S-a strimbat, s-a scilțiat, s-a prostit bietul dicționar, și-l vezi că nu merge repede ? Acum dai 15 ani pentru un lucru prost ? Acum nu mai piere lumea, nu se mai prăpădește țara ? Frumoasă treabă ! Dar dicționarul acesta, al Academiei Romine, se va găti oare în 15 ani ? Nu, de această stntem siguri, și iată ce probe aducem. Mai întâi nu vor fi numai 3 volume de cite 800 de pagini, cum presupune anunțul. În adevăr, cele 8 coloane, alipite ca probă la anunț, cuprind cuvintele dela *Albeală* până la *Alboare*. Aceste cuvinte ocupă în dicționarul Tiktin 2 coloane. Deci dicționarul Academiei, în caz cind va păstra proporțiile necesare unei opere de știință—altfel ar fi un monstru—, este de 4 ori mai mare decit al lui Tiktin, și, fiindcă dicționarul Tiktin are pentru un șfert (A—C) 500 de pagini, apoi dicționarul Academiei va avea pentru un șfert 2000, iar pentru opera întreagă 8000 de pagini, iar nu numai 2400, cum presupune anunțul. Și deci, dacă vor apărea cite 160 de pagini pe an, apoi vor trebui 50 de ani, până cind se va sfirși acest basm al cucoșului roș. Căci e mare, mare tare această operă săracă în cuvinte, înțelesuri, citații, traduceri, transcrieri fonetice, e mare din cauza impluturilor, a vorbelor degeaba, care se potrivesc numai în dicționare de conversație ori în monografii, à la Hasdeu, de pildă la *Albină* : „*Albina* se mai numește *muscă*, *biză*, *bază*, *gază* (și : *gază de miere* sau *folositoare*) și *găzuță*.—*Albina*-lemeie se numește *matcă* (și : *albină lucroaie*, *impărăteasă*, *mumă*, *mumină*, *albină împărătească*, *crăiasa albinelor*), bărbatul : *trântor* (și : *trântore*, *lăutar*, *bondar*).

— *Albinele* se țin în *stup* (și : *uleiu, ștubeiu, știubeiu, matcă, coșniță, cușniță* ; pentru terminologia specială v. „stup”). — *Albinele roiesc* (terminologia specială subț „roi”). — *Albinele fac miere*, care se depune în *fagur(e)* (și : *fagor, stredie*), din care se scoate *ceara* ; fagurul fiert, din care s'a stors mierea și s'a scos *ceara* se numește *hoștină* (și : *boștină, jintifiță și băbuș*). Apa amestecată cu miere : *mursă* ; iar apa în care se spală vasele în care s'a scurs mierea : *mursă* (sau : *lapte de miere*). Din aceasta, după ce s'a lăsat să fiarbă ca mustul, se face *mied*. — Oul sau puiul albinei : *câfel* (și : *puiu*, verbul : *câfeli*) ; materia vâscoasă în care se nutrește „câfelul” : *păștură* (și : *păstrar*), iar cea din care se formează „câfelul” : *plămadă*. *Gâselnițe* sânt niște viermi care se fac în stupii slabi și care mănâncă mierea. — Celulele în care se reproduc albinele și trântorii : *căsuici* (și : *chilioare, chilioșe, găoci, găuri*), iar cele în care se reproduc matcele : *bolce* (și *file*). — Sunetul produs de *albină* se numește : *băzâit* (și : *bombănit, bombănat, zuzăit, zumzet, vâjăit, zbărnaît*), ap. HEM [adecă Hasdeu Magnum Etymologicum] 743—744 ; Marian Ins. 144—147 ; Damé T. 119—120*. Aceasta se chiamă Hasdeu cu viri și indesat. Și mai departe : „*Albină* = *Frumoasă plantă erbacee din fam. Orchidaceelor ; tulpina cilindrică ; frunzele sânt oblonglanceolate sau lanceolate ; florile frumoase, dispuse într'un spic lax, seamănă foarte mult cu o albină, de unde și numirea populară a acestei rari plante. Crește pe locuri argiloase, pe coaste și râpe cu iarbă, sau pe marginea pădurilor, în Maiu — Iunie*. (Scăieni, în Prahova). Panțu Pl.* Ce a mai rămas să spună o botanică descriptivă ? Decit atita poliloghie la *albină*, mai bine nu se uitău cuvintele *albeniă, albescent, albeșă, albinoatică*, și înțelesul de *suliman* la *albeață*, și nu s-ar fi presupus din cap *albel, albică*, și nu s-ar fi amestecat cu *înălbei* și cu *dălbică*, și nu s-ar fi identificat *albeață* cu *cataractă* (mărcară *albeață* înseamnă și *cataractă*), și nu s-ar fi confundat *albeață* cu *apă albă* și *apă neagră* într-un loc din Uricariul, reproducându-se orbește o greșală a lui Hasdeu, bazată pe înțelegerea greșită a acelu loc, și nu s-ar fi spus că „*albia* servește foarte adesea de „leagăn”, așa încât poate primi și această însemnare” (Mărcară *se leagănă* copiii în *albie*, dar *albiea* nu înseamnă niciodată *leagăn*, nici *leagănul* *albie*), și nu s-ar fi stilit biata franțuzescă în „regarder avec *des grands yeux*” și „petit auge” și „petit abeille !” Da, e mare această operă, e cit și acea a lui Hasdeu, căci cuvintele dela *Albeală* până la *Alboare* cuprind în dicționarul Academiei 8 coloane format octav mare, tipărite cu *petit* fără linii, cu rînduri lungi și cu spațuri mici între titluri, iar aceleaș cuvinte la Hasdeu cuprind 33 de coloane format octav mic, tipărite cu *garmond* cu linii, în rînduri scurte și cu spațuri mari între titluri. Oricine a avut a face cu tipografia va înțelege că dicționarul Academiei are cel puțin aceleaș proporții ca și renumitul Magnum Etymologicum Romaniae și că, dacă acest dicționar al Academiei va îmbrăca haîna *garmond* cu linii și cu spațuri, va fi

taman dicționarul lui bîetul Hasdeu săracul, și cu drept cuvînt, căci este sînge din sîngele lui și os din osul lui. Apoi, vor apărea cîte 160 de pagini pe an? Dar cîte pagini au apărut în acești doi ani trecuți? Cele patru pagini alipite ca probă la anunț a-jung pînă la numărul 100. Celelalte 60 sînt tipărite? Apoi atunci pentru ce nu s-au pus cele două fascicule în circulație? Probabil că au apărut pînă acum, după doi ani trecuți („La 1 Ianuarie 1906 lucrarea a fost încredințată D-lui profesor Sextil Pușcariu,” zice anunțul), numai 100 de pagini. Dar noi ne punem în cazul cel mai favorabil pentru dicționarul Academiei și admitem că cele 2 fascicule, care trebuiesc să apară pe fiecare an, sînt gata tipărite și le ține încă administrația Academiei, pentru cine știe ce motiv, în rafturi. Bine, dar aceste 2 fascicule au apărut în doi ani trecuți, în vreme ce pînă acum ar fi trebuit să fie 4 fascicule gata, știți, cîte două pe an. Deci, ai reușit să tipărești numai cîte 80 de pagini pe an, iar nu cîte 160. Ia presupune, cefa ce e foarte probabil, că nu vei putea dovedi să tipărești (adecă să scrii, să faci) decît, ca pînă acum, numai cîte 80 de pagini pe an, așa e că vei avea trebuință nu numai de 50 de ani, cum făcusem socoteala mai sus, ci taman de 100? Dar dacă cumva dela *D* înainte, cînd nu vei mai avea de *împrumutat* nici pe Hasdeu nici pe Tiktin, te încurci, doamne ferește, așa e că nici suta de ani n-are să fie de ajuns? Te spăriașe Hasdeu? Tipăi, ca să-ți faci zile amare, săracul, că o viață de om n-ajunge pentru ducerea la capăt a operei sale, și acum nu te sparii de cei 100 ori 200 de ani care trebuiesc pentru nașterea avortonului? Nu te sparii, pentrucă similes similibus conveniunt. Știi, corb la corb nu scoate ochii, cumu-l Turcul și pistolul, și-a găsit sacul peticul. Magnum Etymologicum nu-ți plăcea, pentrucă era o lucrare originală; dar copia lui îți place, pentrucă așa ți-i firea, să-ți placă *împrumutul*. Dicționarul D-lui Philippide nu-ți plăcea, pentrucă era prea bogat și se putea găti în 15 ani, iar istalalt îți place, pentrucă e sărac în conținut, umflat cu palavre și nu se va găti nici într-o sută; căci așa ți-i firea, să-ți placă forma goală, dar umflată. Iaca-i vezi, pe acești copii răsfațați? Au să ajungă să-ți dee bobinace peste nas și apoi să-ți bată în pumnii, și ai să te tăvăleşti totuș înaintea lor în genunchi, pentrucă ți-s copiii tăi prea lubiți, pentrucă-ți samănă și li sameni. Să-ți trăiască! Să ai parte de dinșii și ei de tine! Pînă una alta așteptăm cu mare nerăbdare apariția celor două fascicule, pe care le vom cumpăra cu numărul, căci, de abonat la această operă matusalemică, nu ne vom abona, doamne ferește: 40 de lei cu dobîndă compusă produc într-o sută de ani 40960 de lei. Mai bine lăsăm prin testament ordin urmașilor să cumpere opera, cînd va apărea în întregime, cu 60 de lei, pe care-i va lua din suma de 40960 de lei, la care se vor urca cei 40 de lei, pe care avem să-i depunem la o casă de economie. Dacă fiecare din cetățenii (cel puțin vreo 10000), la care a trimes Academia Romînă liste de abonamente, ar face ca noi—și-i sfătuim la aceasta din tot

sufletul — peste o sută de ani 10000 de familii din România ar posedea la un loc un capital de 409.600.000 de lei, produși numai din economia celor 40 de lei cerșiți de Academia Română. Cerșiți, zicem, și cu drept cuvânt, căci cînd o bogătașă ca dînsa, care n-a cheltuit și nu cheltuește pentru facerea dicționarului niciun ban — pentrucă, doar, se spune în anunț că dicționarul se publică cu cheltufala Maestăței Sale Regelui Carol I și doar nu voește Maestatea Sa să-și scoată cheltufala înapoi — cînd o bogătașă ca dînsa vrea să încaseze dela niște bleji contribuabili sume de bani, pentru a le face să se ridice peste o sută de ani la colosala sumă de 409 milioane în profitul ei, aceasta se poate compara numai cu fapta bogatului celui care, cînd îi venia un drumeț nevoiaș în gazdă, se îmbrăca în strae de cerșitor și venia de cerea de pomană drumețului. Prea multă răbdare are Maestatea Sa. Să fie altul în locul Maestăței Sale, s-ar supăra de acest scandal oferit de specialiștii romîni dela Academia Română, care profită de subvenția Maestăței Sale pentru a stoarcă dela țară zeci de mii de abonamente la o operă ce va apărea la paștele calului. Mai bine cu subvenția ceaă ar înființa Maestatea Sa o nouă *fundatiune Carol* aici la Iași, în acest oropsit de Iași, ca să albă și studentii din acest capăt de țară unde ceti o carte; pentrucă biblioteca universității, singura bibliotecă din Iași, a ajuns într-un grad de sărăcie și de confuzie imposibile de descris din cauza lipsei de ajutor din partea statului.

Philologus